

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

ЗАТВЕРДЖЕНО

Приймальною комісією

Протокол № 6 від 22 березня 2021 р.

Голова Приймальної комісії

О.Г. Самойленко

ПРОГРАМА

творчого конкурсу з музичного мистецтва

Освітньо-професійний рівень: магістр

Спеціальність: 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

На основі: освітнього ступеня бакалавр, магістр,

Освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліст

РОЗГЛЯНУТО та ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні Вченої ради

навчально-наукового інституту мистецтв

імені Олександра Ростовського

Протокол №7 від 24. 02. 2021 р.

Голова Вченої ради

 Л.В. Гусейнова

Ніжин 2021

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Педагогічна професія учителя музичного мистецтва другого (магістерського) рівня вищої освіти вимагає сформованої потреби в музично-освітній діяльності, усвідомлення її значення для духовного розвитку суспільства; високого рівня світоглядної, гуманітарної й естетичної культури; глибоких професійних знань, умінь і навичок; розвинутих професійно-педагогічних здібностей, досвіду художньо-творчої педагогічної діяльності.

Виходячи з цього, вступник до університету освітнього рівня «магістр» має показати глибокі знання з основ методології професії, що включають філософський, культурологічний, психолого-педагогічний та українознавчий компоненти; з теорії та історії музики; основних напрямів розвитку сучасної музично-педагогічної думки; володіння музикою як мистецтвом і як шкільним предметом.

Вступник до факультету культури і мистецтв за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр» **повинен знати:**

історію музичної культури, стильові особливості та риси творчого методу українських та зарубіжних композиторів;

основу спеціальну, монографічну, науково-теоретичну, методичну, додатково-бібліографічну літературу з музикознавства, музичної педагогіки, виконавства;

основи методики шкільної музичної освіти, навчання гри на музичних інструментах, сольного співу, хорового диригування.

Показати уміння:

вирішувати педагогічні, навчально-виховні, художньо-творчі завдання з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, їх музичної підготовки;

здійснювати змістовний аналіз музичного твору;

аналізувати, узагальнювати і використовувати передовий педагогічний досвід у царині музично-естетичного виховання школярів.

На вступних випробуваннях **об'єктом оцінювання** музично-освітніх досягнень вступників виступають знання, уміння, емоційно-ціннісне ставлення до творів музичного мистецтва, які в єдності своїй складають музично-педагогічну культуру особистості майбутнього вчителя. Тому рівень фахової підготовки абітурієнтів визначається ґрунтовністю і системністю музично-теоретичних і музично-педагогічних знань; повнотою осмислення музичних вражень і переживань; самостійністю оцінних суджень; розвитком художньо-образного мислення за такими **критеріями:**

Оцінка «відмінно» (90-100 балів):

Абітурієнт демонструє високий рівень фахових знань і вмінь, розуміє їх практичну значущість; логічно і змістовно висловлює власні думки, підтверджуючи їх прикладами з власного досвіду роботи в школі; виявляє неординарність мислення, усвідомлює високу місію вчителя музики у формуванні духовного світу підрастаючого покоління.

Оцінка «добре» (74-89 балів):

Абітурієнт демонструє достатній рівень фахових знань і вмінь, розуміє їх практичну значущість; досить обґрунтовано висловлює власні думки, підтверджуючи їх прикладами з власного досвіду роботи в школі; виявляє досить розвинене мислення, усвідомлює високу місію вчителя музики у формуванні духовного світу підростаючого покоління.

Оцінка «задовільно» (60-73 балів):

Абітурієнт демонструє задовільний рівень фахових знань і вмінь, але відчуває труднощі при поясненні їх практичної значущості; обмежений у висловленні власних думок, не вміє підтвердити їх прикладами з власного досвіду роботи в школі; виявляє недостатній розвиток мислення, схильність до репродуктивного відтворення знань.

Оцінка «незадовільно» (0-59 балів):

Абітурієнт демонструє низький рівень фахових знань і вмінь, нерозуміння їх практичної значущості; обмежений у висловленні власних думок, не вміє підтвердити їх прикладами з власного досвіду роботи в школі; виявляє недостатній розвиток мислення, схильність до репродуктивного відтворення знань.

**ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ,
ЯКІ ВІНОСЯТЬСЯ НА ВСТУПНІ ВИПРОБУВАННЯ
З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА**

1. Музичне мистецтво як складова частина духовної культури суспільства, його пізнавальні та виховні можливості. Сучасні вимоги до музичного виховання підростаючого покоління.
2. Суть, мета і завдання музичної освіти учнів загальноосвітніх навчальних закладів.
3. Інтонація в музиці. Визначення, сутність, функції. Типологія музичних інтонацій.
4. Музичні жанри, їх класифікація. Первинні та вторинні жанри. Тріада «первинних» жанрів (пісня, танець, марш) як основа системи загальної музичної освіти.
5. Поняття про стиль. Стилі історичні, національні, індивідуальні.
6. Виразальна система музики. Засоби музичної виразності. Специфічні та неспецифічні засоби музичної виразності.
7. Класифікація музичних форм. Типи викладу, принципи розвитку, функції частин твору.
8. Поняття про музичний образ. Жанрово-інтонаційні витоки музичного тематизму, їх зв'язок з життям. Функції музичної теми.
9. Принципи розвитку та формоутворення в музиці. Загальне уявлення про композицію музичного твору. Музична драматургія твору.
10. Симфонія як жанр. Становлення сонатно-симфонічного циклу. Структура класичної симфонії. Поняття симфонізму.

11. Музичний класицизм. Віденська класична школа – представники, основні естетичні принципи та жанри.
12. Романтизм у музиці – основні естетичні принципи. Інтонаційні та жанрові особливості романтизму. Найвидатніші представники.
13. Музичні стилі ХХ століття. Найважливіші стильові течії. Національні школи. Масові жанри ХХ століття.
14. Історія української музики в контексті розвитку європейської музичної культури. Загальна характеристика найважливіших етапів в історії розвитку української музики.
15. Українське бароко. Характерні риси стилю в українській музиці, провідні жанри.
16. Класицизм в українській музиці. Характерні ознаки стилів, національні особливості, видатні постаті.
17. Романтизм в українській музиці. Характерні ознаки стилів, національні особливості, видатні постаті.
18. Українська музика ХХ століття. Періодизація, характеристика стилів. Характеристика творчості сучасних українських композиторів (на вибір – Л. Дичко, В. Губаренко, М. Скорик, В. Сильвестров, Є. Станкович, І. Карабиць та ін.).
19. Видатні композитори України (на вибір – М. Лисенко, М. Леонтович, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, С. Людкевич тощо). Творчий доробок, характеристика творів, що входять до шкільної програми, їх використання у виховному процесі.
20. Видатні зарубіжні композитори (на вибір – Д. Кабалевський, С. Прокоф'єв, Д. Шостакович, М. Мусоргський, С. Рахманінов, П. Чайковський тощо). Творчий доробок, характеристика творів, що входять до шкільної програми, їх використання у виховному процесі.
21. Видатні зарубіжні композитори (на вибір – Й.С.Бах, Ж.Бізе, Л. Бетховен, Д. Верді, В. Моцарт, Ф. Шопен тощо). Творчий доробок, характеристика творів, що входять до шкільної програми, їх використання у виховному процесі.
22. Особливості проведення уроків музики в загальноосвітній школі. Основні вимоги до сучасного уроку музики.
23. Порівняльна характеристика педагогічних концепцій У. Далькроза, К. Орфа, З. Кодая, Д. Кабалевського, їх вплив на сучасну педагогіку.
24. Сутність музичного сприймання. Вікові особливості музичного сприймання та педагогічні проблеми його формування в учнів.
25. Методика засвоєння музичних знань і умінь. Характеристика абсолютної і відносної систем сольмізації.

ЗМІСТ ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ

1. Музичне мистецтво як складова частина духовної культури суспільства, його пізнавальні та виховні можливості. Сучасні вимоги до музичного виховання підростаючого покоління.

Актуальність музичного виховання у світлі нових підходів до розвитку духовної культури особистості.

Сучасні вимоги до музичного виховання школярів:

забезпечення художньо-творчого розвитку кожної дитини у відповідності з її здібностями, можливостями й нахилами; формування особистості учня в єдності знань і умінь музичної діяльності;

спрямованість музичного виховання на самопізнання і самозаглиблення особистості, усвідомлення нею своєї самоцінності;

виховання творчої й активної особистості, яка володіє високою індивідуальною музичною культурою;

формування в учнів цілісного уявлення про музичне мистецтво, залучення їх до музичної діяльності за допомогою різних методів і прийомів;

розвиток в учнів чутливості й потягу до музики, введення їх у світ добра й краси, відбитий в музичних творах;

орієнтування учнів на осмислення інтонаційно-пластичних витоків музики, самостійну інтерпретацію художнього світу твору;

стимулювання музичної діяльності, фантазії й творчого пошуку дітей, навчання їх мислити, пізнавати природу музики, її виразної сили й взаємозв'язку з життям; прагнення до єдності музики як способу пізнання світу і музики, як предмета навчання.

2. Суть, мета і завдання музичного виховання школярів.

Музичне виховання як важливий чинник духовного, громадянського і творчого пробудження людини, як цілеспрямований розвиток музичних здібностей дітей, формування емоційної чутливості, здатності розуміти і глибоко переживати зміст музики. Суть музичного виховання (соціально цілеспрямоване формування активного естетичного ставлення людини до музичного мистецтва).

Зумовленість естетичного ставлення до музики музичною діяльністю і музично-естетичною свідомістю. Вияв музичної діяльності у творчості, виконавстві, сприйманні. Музично-естетична свідомість як сукупність естетичних почуттів, художніх смаків, потреб, ідеалів, оцінок, завдяки яким людина дістає особливе емоційно-образне уявлення про музику і виражає ціннісно-орієнтаційне особистісне ставлення до неї.

Взаємозв'язок і взаємозумовленість музично-естетичної свідомості й музичної діяльності особистості.

Формування музичної культури особистості як мета музичного виховання. Відмінність музичної культури особистості від музичної

культури суспільства. Активне, зацікавлене сприймання музики як основа музичного виховання.

Завдання музичного навчання і виховання: розвиток музичного сприймання школярів; залучення їх до активної різнобічної музичної діяльності; формування ціннісно-орієнтаційного ставлення до музичного мистецтва; розвиток художньо-творчих здібностей дітей.

Музична педагогіка як галузь педагогічної науки, що вивчає завдання, зміст, організацію, форми і методи музичного навчання і виховання підростаючого покоління і спрямована на пізнання закономірностей і принципів впливу музики на формування особистості.

3. Інтонація в музиці. Визначення, сутність, функції. Типологія музичних інтонацій.

Феномен музики як «мистецтва інтонованого змісту» (Б. Асаф'єв). Визначення музичної інтонації як виразно-сислової єдності, що існує у невербально-звуковій формі й функціонує за участю музичного досвіду та позамузичних асоціацій. Сутність інтонації як невербального, непонятійного способу вираження, якості осмисленого звучання. Спільні та відмінні риси музичної та мовної інтонації. Принципова цільність, неконструктивна єдність, необмеженість якоюсь протяжністю у часі. Фонічний та синтаксичний рівні здійснення інтонації у формі.

Семантичні функції інтонації в музиці: знаково-комунікативна, виражальна, звукозображальна, символізуюча. Здатність інтонації до типізації, узагальнення, згортання різних видів музичного змісту, накопичених в результаті величезного соціокультурного і художнього розвитку.

Типологія музичних інтонацій на базі головних центрів утворення семантики:

- а) загально-музичної:
  - емоційно-експресивні;
  - предметно-зображальні;
- б) музично-професійної:
  - музично-жанрові;
  - музично-стильові;
  - музично-композиційні, або інтонації окремих типізованих в музиці засобів.

4. Музичні жанри, їх класифікація. Первинні та вторинні жанри. Тріада «первинних» жанрів (пісня, танець, марш) як основа системи загальної музичної освіти.

Поняття музичного жанру-роду (чи виду) твору, що визначається внутрішньо-музичними параметрами (характер змісту, умови і засоби виконання) та позамузичними (конкретне життєве та соціальне призначення). Жанр як «творча пам'ять мистецтва» (М. Бахтін)), що містить певний генетичний код.

Первинні жанри: прикладні жанри, пов'язані з життєвими функціями музики (фольклор, побутова, ритуальна, обрядова музика).

Вторинні жанри, або жанри професійної музики оперно-філармонічного призначення.

Роль первинних жанрів як жанрово-інтонаційної основи музики.

Зовнішня структура жанру як форми спілкування, форми висловлювання і установки сприйняття.

Внутрішня структура жанру як основа жанрової класифікації:

- а) за родовими принципами (епос – лірика – драма);
- б) за функцією (прикладні жанри);
- в) за способом виконання (вокальні, інструментальні, мішані, музично-театральні);
- г) за способом, характером (типом) взаємодії змісту і форми (структурно-семантичний інваріант жанру).

Історична зумовленість жанрів. Способи жанрового існування і розвитку в музиці:

- збереження і закріплення жанрових архетипів;
- жанрова дифузія, жанровий синтез;
- жанрове розшарування.

5. Поняття про стиль. Стили історичні, національні, індивідуальні.

Сутність стилю в музиці: як системи стійких ознак музичних явищ, як способу їх диференціації та інтеграції на різних рівнях (авторська індивідуальність, напрям і школа, історична епоха, національна специфіка тощо).

Найважливіші ознаки стилю:

- стійкість, повторюваність ознак;
- цілісність, замкненість і відокремленість кожного стилю від іншого;
- стикове положення стилю між формою і змістом.

Типологія музичних стилів (класичні і а класичні стилі). Аспекти розгляду: історико-структурний (стиль епохи, національний стиль), індивідуальний (композиторський, виконавський), стиль жанру, стиль твору.

Історичні стилі: середньовічний (монодичний), ренесансний (суворо-поліфонічний), бароко (концертуєчий), класицизм (гомофонно-гармонічний та тональний), романтизм (гармонічно-фонічний та мелодичний). Сильовий плюралізм ХХ століття (імпресіонізм, експресіонізм, неокласицизм, неофольклоризм, полістилістика, медитативна музика, мінімалізм, конкретна музика тощо).

Національний стиль як синтез індивідуального й історичного стилів. Перехід явищ національної духовної культури і менталітету в конкретну систему музичної виразності і жанрів.

Індивідуально-композиторський стиль як досконала, історично нова і цілісна художня система, що визначається об'єктивними соціокультурними умовами і рисами особистості автора.

6. Виразальна система музики. Засоби музичної виразності. Специфічні та неспецифічні засоби музичної виразності.

Специфіка музичної мови «словника життєвих виявлень», системи музичних засобів, елементу художньої форми твору та стилю.

Система засобів музичної виразності та типи взаємодії елементів у контексті твору.

Неспецифічно-музичні засоби: тембр, динаміка, висота, агогіка, артикуляція, темп, фонізм, інструментовка, метроритм.

Специфічно-музичні (високоорганізовані) засоби: лад, гармонія.

Проміжне положення метроритму та музичного складу і фактури. Комплексна дія музичних засобів. Неоднорідність системи.

Мелодія як лінія, організована інтонаційно і конструктивно. Висотно-часова організація мелодії.

7. Класифікація музичних форм. Типи викладу, принципи розвитку, функції частин твору.

Дві сторони музичної форми: форма-процес, форма-даність.

Класифікація музичних форм за загально-логічними принципами (оновлення та уподібнення; поступального розвитку та замкненого становлення), за рівнем складності (найпростіші, прості і складні, циклічні і проміжні), за жанровим критерієм (форми лірики, мініатюри, поеми та інше), епічних (варіації, рондо, баладна форма) та драматичних жанрів (симфонія, опера), форми інструментальних, вокальних, мішаних, синтетичних жанрів.

Типи викладу: експозиційний, серединний (середні частини, передикти) та заключний.

Принципи розвитку: повторення-точне і змінене (варіаційне і варіантне), трансформація, поліфонічний розвиток, мотивна розробка, тематичне зчеплення.

Функції частин твору:

- загально-логічні функції (і–m–t);

- структурні функції: вступ, викладення теми, серединно-розвиваюча частина, реприза, доповнення.

Сполучення функцій.

8. Поняття про музичний образ. Жанрово-інтонаційні витоки музичного тематизму, їх зв'язок із життям. Функції музичної теми.

Музичний образ як ідеальне відображення у свідомості композитора, виконавця, слухача музичного змісту. Сторони музичного образу: конкретно-предметний зміст, активне емоційне, суб'єктивне відношення, ідейний зміст. Узагальнене відображення дійсності через неповторне, індивідуальне. Роль художньої вигадки, фантазії, уяви. Втілення музичного образу в тематизмі.

Жанрово-інтонаційні витоки тематизму:

а) позамузичні (біологічні, фізичні, просторові ефекти, конкретні види руху):

- словесно-мовні (емоційні, жанрові, національні, характерно-психологічні);

- елементарно-асоціативні, наслідувальні (світ почуттів, обрядовість, ритуал);

б) музичні:

- жанрові лексеми, наприклад – ламентозне зітхання, вальсовість, маршовість, ноктюрновість, мазурочність, романсовість, фантазійність, токатність, хоральність, прелюдійність, псалмодійність тощо.

- стильові прообрази, цитати, колаж, стилізація;

- окремі (типізовані в музиці) засоби. Інтонації-знаки, інтонації-символи, наприклад – риторичні фігури.

Функції музичних тем. Тема як носій музичного образу, інтонаційної даності, індивідуалізованого матеріалу, імпульсу руху форми, джерела розвитку; функція композиційного фрагменту форми, функція системи субелементів; репрезентативна функція у творі.

9. Принципи розвитку та формоутворення в музиці. Загальне уявлення про композицію музичного твору. Музична драматургія твору.

Процес розвитку як «доля музичного матеріалу (тематичного, нетематичного) в композиції цілого. Формоутворення як процес розвитку, що представляє порівняно зі структурою внутрішню сторону музичної форми.

Музична композиція як конкретне творче рішення, що охоплює і форму, і зміст, повно, адекватно за певними логічними принципами відображає часове розгортання художнього сюжету.

Принципи музичної композиції, розвитку та формоутворення:

- принципи формоутворення – сонатності, тричастинності, рондальності, циклічності тощо;

- принципи розвитку музичного матеріалу – варіаційність і варіантність, розробковість, вільне розгортання, оновлення, монотематизм;

- композиційні принципи – експозиційність, розвиток, репризність, вступ, завершення;

Музична драматургія твору як мистецтво створення та розвитку художніх образів. Загальна типологія драматургії: монодраматургія, конфліктна драматургія, паралельна драматургія тощо.

10. Симфонія як жанр. Становлення сонатно-симфонічного циклу. Структура класичної симфонії. Поняття симфонізму.

Симфонія як найбільш досконале втілення новоєвропейської антропоцентричної концепції. Передумови виникнення:

- інструментальний концерт;

- розвиток вокальної та інструментальної поліфонії;

- досягнення клавесиністів;

- оперний тематизм.

Значення австро-німецької класичної традиції у остаточному формуванні класичної моделі симфонії. Мангеймська школа. Віденська класична школа, її досягнення:

- чотиричастинний сонатно-симфонічний цикл; назви частин, їхні функції;
- структура сонатного allegro;
- оркестр.

Шляхи розвитку романтичної симфонії. Видатні симфоністи XIX століття.

Симфонічний жанр у XX столітті. Симфонія як музичне втілення гуманістичної новоєвропейської концепції Людини. Типова структура симфонії (формальна і семантична). Різновиди симфонізму (драматичний, ліричний, лірико-драматичний, епічний, програмний, медитативний).

11. Музичний класицизм. Віденська класична школа – представники, основні естетичні принципи та жанри.

Сутність поняття. Хронологічні рамки. Домінування раціонального начала, оптимістичний тип світосприйняття, врівноваженість, ясність, нормативність, об'єктивність (класичний тип мистецтва).

Класицизм як стиль епохи Просвітництва, орієнтований на Античність. Просвітництво як ідеологія епохи (система суспільно визнаних поглядів, правил).

Новоєвропейська концепція Людини та її відображення в сонатно-симфонічному циклі. Симфонізм як метод мислення.

Віденська класична школа. Симфонії Й.Гайдна як показник стабілізації сонатно-симфонічного циклу. В.А.Моцарт: реформа опери, формування ідеї наскрізного розвитку в симфонії. Л.Бетховен: узагальнюючий характер творчості, завершення ідеї наскрізного розвитку, введення нової інтонаційної сфери, пов'язаної з музикою Французької революції 1789 року.

Місце Класицизму в історії музики.

12. Романтизм у музиці – основні естетичні принципи. Інтонаційні та жанрові особливості Романтизму. Найвидатніші представники.

Визначення, хронологічні рамки. Романтизм – ідейно-естетичний та художній напрям, який склався в європейському мистецтві на рубежі XVIII – XIX століть і був провідним на протязі всього XIX ст.

Риси романтизму: невдоволення навколишнім світом, підвищена емоційна виразність, фантастика і вимисел, принцип драматургії антитез, демократизація.

Система видів мистецтв і місце музики в ній. Створення національних шкіл, передумови цього процесу. Найяскравіші представники.

Інтонаційні відкриття Романтизму. Міська музична культура та фольклор.

Жанрові відкриття Романтизму. Мініатюра. Цикл мініатюр. Романтична поема.

Опера та симфонія у XIX столітті. Шляхи оновлення та демократизації.

Образні відкриття Романтизму. Перевага лірико-психологічного начала. Образи природи. Фантастика. Найвидатніші представники Романтизму.

13. Музичні стилі XX століття. Найважливіші стильові течії. Національні школи.

XX століття в історії музики. Розпад онтропоцентричної концепції та становлення поліцентризму як характерної ознаки культури XX століття. Світоглядні засади епохи. Постромантичні та антиромантичні тенденції в культурі.

Періодизація музичної культури XX століття, їх принципи. Характеристика періодів, композитори та твори.

Найважливіші стильові течії XX століття. Імпресіонізм, неокласицизм, експресіонізм. Представники, стильові особливості творів.

Новітні композиторські техніки. Додекафонія. Пуантилізм. Серіальність.

Система жанрів XX століття її докорінні видозміни. Камернізація, діалог культур, позаєвропейські впливи.

Розвиток жанрів симфонії та опери у XX столітті.

Видатні композитори XX століття: К. Дебюссі, М. Равель, І. Стравінський, А. Онеггер, Д. Шостакович, С. Прокоф'єв, П. Хіндеміт.

14. Історія української музики в контексті розвитку європейської музичної культури. Загальна характеристика найважливіших етапів в історії розвитку української музики.

Українська музика як важлива складова національної та єврейської музичної культури. Діяльність українських композиторів, виконавців (вокалісти, інструменталісти) у світовому музичному просторі.

Принцип історизму як провідний у процесі вивчення української музики від джерел до сучасності.

Віхи розвитку української музики у контексті історії:

Епохи середньовіччя X – перша половина XV століття (музичне мистецтво Київської Русі: церковна музика, діяльність скоморохів, фольклор);

Доби Ренесансу XV – перша половина XVII століття (кобзарське мистецтво, джерела театрального мистецтва, виникнення багатоголосся);

Українське бароко II пол. XVII – перша половина XVIII століття (виникнення братств, музичні цехи, партесний концерт «Граматыка мусікійського співу» М. Ділецького);

Періоду класицизму II половини XVIII століття. Розвиток музичної освіти (Києво-Могилянська академія, харківський колегіум), фольклорні збірки, «Сад божественних пісень» Г. Сковороди, коровий концерт.

Посилення світської течії у професійному музичному мистецтві (Перші українські симфонії Є. Ванжури). Провідні композитори – Д. Бортнянський, А. Ведель, М. Березовський;

Романтизму (XIX століття). Становлення національної композиторської школи – засновник М. В. Лисенко. музична освіта, розвиток фольклористики (пісенні збірки), розвиток симфонічного, оперного, пісенно-хорового жанрів. Професійне музичне мистецтво (творчість композиторів С. Гулака-Артемовського, П. Сокальського, П. Ніжинського). Творчість М. Лисенка та його послідовників: К. Стеценка, М. Леонтовича, Я. Степового.

Сучасна українська музика XX століття:

20-30-х років, 40-50-х років, нової фольклорної хвилі 60-70-х років, періоду 90-х років – початку XXI століття.

Особливості музичної мови, тематика творів, жанрові різновиди: фолькопера, моноопера, камерна симфонія.

Провідні композитори – Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, Є. Станкович.

15. Українське бароко. Характерні риси стилю в українській музиці, провідні жанри.

Характерні риси стилю бароко у національному мистецтві II половини XVII – першої XVIII століття – активне звертання до фольклору, підвищення експресивності звучання в думках, історичних піснях, посилення контрастів у музичному розвитку.

Провідні жанри: кант, партесний концерт.

Синтез мистецтв, театральність як характерна риса Бароко. Театр «Вертеп», шкільний театр.

Значення музичних цехів у розвитку інструментально-виконавської культури. Значення діяльності М. Дилецького – автора партесних концертів та «Граматика мусикійського співу».

Особливості типів багатоголосся, прийоми музично-композиційного розвитку.

16. Класицизм в українській музиці. Характерні ознаки стилів, національні особливості, видатні постаті.

Риси класицизму в українській музиці II половини XVIII століття.

Характерні риси стилю: розвиток просвітницьких ідей в українській літературі, мистецтві.

Значимість діяльності Г. Сковороди; зв'язок мистецтва з дійсністю. Характерність тематизму, розвиток ладо-тональної системи як ознаки нового музичного мислення. Поглиблення світського начала в музиці.

Провідні жанри: пісня-романс, хоровий концерт, зародження української симфонії.

«Книжечки для любителів музики» для домашнього музикування.

Провідні композитори періоду класицизму – Д. Бортнянський, М. Березовський, А. Ведель.

17. Романтизм в українській музиці. Характерні ознаки стилів, національні особливості, видатні постаті.

Вплив загальноєвропейського романтизму на розвиток української музики: становлення національної композиторської школи, зростання інтересу до внутрішнього світу людини, до історії, звичаїв, образів народу. Поглиблене вивчення музичного фольклору (праці М. Гоголя, М. Лисенка, К. Квітки, Ф. Колеси про українську пісню).

Розвиток образно-інтонаційної сфери в оперному (твори С. Гулака-Артемовського, М. Аркаса, М. Лисенка), симфонічному («Українська симфонія» М. Калачевського, Симфонія Соль мінор В. Сокальського) жанрах. Використання прийомів лейтмотивної системи, зростання ролі гармонічної вертикалі як нові ознаки у розвитку музичної стилістики. Нові жанри: кантата, поема, інструментальна мініатюра, рапсодія.

Значення творчості М. Лисенка та його послідовників (М. Леонтович, К. Стеценко, Я. Степовий).

18. Українська музика ХХ століття. Періодизація, характеристика стилів.

Особливості музичної культури України у ХХ столітті: зростання уваги до фольклору, як джерела самобутності національного музичного мистецтва, полістилістика, поліпластовість, поліфункціональність як ознаки сучасної музичної мови у творчості композиторів.

Багатовекторність творчих пошуків композиторів першої третини ХХ століття: здобутки у симфонічному жанрі Л. Ревуцького (Симфонія №2), Б. Лятошинського (Симфонії №1, 2); опера Б. Лятошинського «Золотий обруч»; пісенно-хоровий жанр у творчості В. Косенка, П. Козицького, Г. Верьовки.

Тема Батьківщини та ідейно-визвольна боротьба як провідні в українській музиці середини ХХ століття: кантата-симфонія «Україно моя» А. Штогаренка, «Український квінтет», Симфонія №3 Б. Лятошинського.

Остання третина ХХ століття як новий етап розвитку національної музичної мови, пошуку нових форм та прийомів втілення протиріч сучасного суспільства. Синтез жанрів у фолькопері «Квіт папороті» Є. Станковича, моноопері «Ніжність» В. Губаренка, Симфонії №3 «Я стверджуюсь» Є. Станковича.

Творчі здобутки українських композиторів у жанрі духовної музики (Л. Дичко, Є. Станкович, Я. Яциневич).

Форми і жанри музичного мистецтва на межі тисячоліть: фестивалі, конкурси, гастролі, концерти, прем'єри.

19. Видатні композитори України (на вибір – М. Лисенко, М. Леонтович, Л. Ревуцький, Б. Лятошинський, С. Людкевич тощо). Творчий доробок, характеристика творів, що входять до шкільної програми, їх використання у виховному процесі.

М. В. Лисенко – засновник національної композиторської школи. Сфери діяльності М. Лисенка як композитора-новатора, педагога (діяльність музично-драматичної школи), фольклориста (наукові праці), хорового диригента (подорожі по Україні).

Творчий портрет М. Д. Леонтовича – композитора, науковця, педагога. Леонтович як майстер хорової мініатюри (авторські твори) та автор чисельних обробок українських народних пісень («Щедрик», «Дударик», «Пряля», «Козака несуть»).

Л. М. Ревуцький – як представник музичної культури України I половини ХХ століття. Роки навчання у школі М. Лисенка, київській консерваторії. Значення творчої спадщини композитора для розвитку сучасної української музики. Самобутність музично-драматургічного розвитку у Симфонії №2. використання зразків національного пісенного фольклору у фортепіанних та вокально-хорових творах (вокальний цикл «Сонечко», кантата «Хустина»).

Б. М. Лятошинський – яскравий представник національної музичної культури ХХ століття. Сфери діяльності Лятошинського – композитора, педагога, музично-громадського діяча. Симфонічне мислення як основа стилю у творчості композитора. Твори Лятошинського а слов'янську тематику: «Слов'янська симфонія, Слов'янський концерт». Романтичний світ душі людської у пісенно-хоровій та камерно-інструментальній музиці композитора.

С. П. Людкевич як один із фундаторів музичної культури на Західній Україні. Композиторська, науково-педагогічна, фольклористична діяльність С. Людкевича. твори композитора на вірші Т. Шевченка кантата-симфонія «Кавказ», кантата «Заповіт».

20. Видатні зарубіжні композитори (на вибір – Д. Кабалевський, С. Прокоф'єв, Д. Шостакович, М. Мусоргський, С. Рахманінов, П. Чайковський тощо). Творчий доробок, характеристика творів, що входять до шкільної програми, їх використання у виховному процесі.

21. Видатні зарубіжні композитори (на вибір – Й. С. Бах, Ж. Бізе, Л. Бетховен, Д. Верді, В. Моцарт, Ф Шопен тощо). Творчий доробок, характеристика творів, що входять до шкільної програми, їх використання у виховному процесі.

Орієнтовний план відповіді на питання 24 та 25:

1. Загальна характеристика (роки життя, країна, епоха, історичний стиль);
2. Загальна періодизація життя та творчості;

3. **Жанрова система творчості. Провідні жанри. Найвідоміші твори, їхня коротка характеристика;**

4. **Композиторський стиль, його характеристика;**

5. **Використання творів у шкільних програмах (тема чверті, можливості використання).**

22. Особливості проведення уроків музики в загальноосвітній школі. Основні вимоги до сучасного уроку музики.

Урок музики як шкільний предмет і як урок мистецтва. Завдання уроків музики: емоційно впливати на учнів, організовувати їхню художньо-пізнавальну діяльність, спонукати до активної й плідної музичної творчості. Вплив специфіки музичного мистецтва на особливості проведення шкільного уроку музики.

Типи уроків музики: урок введення в тему, урок заглиблення в тему, урок узагальнення теми, заключний урок – концерт. Головна ознака уроку введення в тему. Особливості уроку заглиблення в тему. Головна ознака уроку узагальнення теми. Завдання заключного уроку-концерту.

Драматургія уроку музики, його кульмінаційні моменти. Співвідношення ігрових і навчальних форм діяльності учнів на уроці, чільне місце діяльності сприймання і виконання. Критерії доцільності використання художньої гри на уроці.

Мозаїчний принцип побудови уроків музики у початкових класах, його позитивні та негативні моменти. Залежність структури уроку музики від його змісту.

Система запитань і завдань, яка допомагає організувати пізнавально-творчу і музичну діяльність школярів. Спрямованість запитань на розкриття внутрішнього світу дітей, почуттів і вражень, викликаних музикою.

Створення успіху як шлях розвитку інтересу учнів до музичної діяльності.

Залежність музичної діяльності молодших школярів від уміння вчителя вступати в безпосередній контакт з кожним учнем. Причини, які послабляють увагу учнів, викликають байдужість до музики, знижують музичну сприйнятливність.

Оцінювання результатів музично-освітньої діяльності школярів. Основні критерії оцінки якості та ефективності уроку музики.

Роль особистості вчителя, його світогляду, педагогічного таланту і майстерності, багатства інтелекту і душевної чуйності у музичному навчанні та вихованні дітей. Вимоги до професійної підготовки вчителя.

23. Порівняльна характеристика педагогічних концепцій Е. Далькроза, К. Орфа, З. Кодая, Д. Кабалевського, їх вплив на сучасну музичну педагогіку.

Основна тенденція розвитку передової музичної педагогіки ХХ століття – прагнення до гармонійного розвитку особистості, рівноваги розуму і почуттів. Провідні педагогічні ідеї, що стали віхою розвитку музичної педагогіки ХХ ст..

Система музично-ритмічного виховання, створена швейцарським педагогом і музикантом Е. Жак-Дальєрозом. Передумови виникнення педагогічних ідей Дальєроза, головні недоліки сучасної йому музичної педагогіки. Прагнення повернути музичному вихованню його сутнісну основу – емоційність, виховати музикальність як першооснову музики, відновити триєдність музики, слова і руху як засіб формування гармонійно розвинутої особистості.

Евритміка (зв'язок музики з рухом) як основа музично-педагогічної системи Е. Дальєроза. пробудження і розвиток природної емоційної чутливості, виховання музикальності як мета музичного виховання. Головний зміст навчання і виховання: ритміка, сольфеджіо, імпровізація. Головні засоби навчання і виховання – досягнення триєдності музики, слова і руху, музично-ритмічні вправи, імпровізація як метод навчання. Вплив ідей Е. Дальєроза на подальший розвиток європейської музичної педагогіки.

Музично-педагогічна концепція Карла Орфа. Мета музичного виховання – розвиток творчих здібностей дітей. Провідна педагогічна ідея – музичний розвиток дитини через активну творчість, елементарне музикування. Головний зміст навчання і виховання – елементарне музикування (гра на дитячих інструментах, імпровізація, спів, інсценування). Головні засоби навчання і виховання – єдність слова, музики і руху; акцент на пентатонічні лади, музикування на елементарних музичних інструментах. Творчість як метод навчання.

Музично-педагогічна концепція Золтана Кодая. Мета музичного виховання – опанування угорською музикальною культурою, досягнення загальної музичної грамотності. Провідна педагогічна ідея – акцентування на фольклорних традиціях музичної культури своєї нації, народну пісню.

Головний зміст навчання і виховання – хоровий спів, вивчення музичної грамоти. Головний засіб – хоровий спів. Відносна сольмізація, ручні знаки. Головне завдання навчання музичній грамоті – виховувати вміння співати по нотах і по слуху записувати мелодії.

Спільність підходів Е. Дальєроза, К. Орфа і З. Кодая до питань музичного виховання: прагнення засобами музики вплинути на духовний світ дитини, сприяти гармонійному розвитку особистості, вихованню емоційної чутливості та музичних здібностей. Відмінність шляхів і засобів навчання, яка полягає у виборі різних привідних видів музичної діяльності.

Ідеї Е. Дальєроза, К. Орфа, З. Кодая та українська музична педагогіка.

Д. Кабалевський – видатний педагог і музикант ХХ століття. Головний девіз: «Навчання музики – засіб, виховання музикою - мета». Сутність педагогічної концепції Д. Кабалевського. визначення мети музичного виховання: *формування музичної культури як невід'ємної частини духовної культури особистості. Основа музичного виховання: активне сприймання музики.*

Важливість хорового співу для формування музичної культури школярів. Місце музичної грамоти у цьому процесі. Суть поняття *музична грамотність*.

Методична новизна створеної під керівництвом Д. Кабалевського шкільної програми з музики, її особливості. Тематична побудова програми, що дає змогу об'єднати всі види музичної діяльності дітей. Зміст і логіка тематизму, орієнтація на попередній життєвий і музичний досвід учнів.

Принципи, покладені в основу програм: принцип тематизму, принцип опори на три сфери музики – пісню, танець і марш; принцип зв'язку музики з життям, принцип активізації музичного мислення; принцип емоційної захопленості.

Провідна роль педагогічної концепції Д. Кабалевського в удосконаленні системи музичного виховання в школах України.

24. Сутність музичного сприймання. Вікові особливості музичного сприймання та педагогічні проблеми його формування в учнів.

Специфіка впливу музики на людину, його цілісність і особистісність. Чинники, що благотворно діють на музичний розвиток учнів: багатство вражень та їх повторність.

Музичне сприймання як основа засвоєння школярами втіленого в музичному мистецтві досвіду емоційно-естетичного ставлення до дійсності. Залежність музичного сприймання від життєвого і художнього досвіду, від контексту інших засобів пізнання, що виходять за межі музики. Асоціативна природа музичного сприймання. Види асоціацій (емоційні, предметні, предметно-емоційні, художні). Музичні інтонації як різновид асоціацій.

Вік дітей як чинник музичного сприймання. Вікові особливості музичного сприймання молодших школярів: сенсомоторний характер сприймання, його зв'язок з руховими виявами, емоційність, цілісність, недиференційованість сприймання.

Музична сприйнятливність дітей як результат цілеспрямованого виховання. Відмінність музичного сприймання дітей від сприймання дорослих. Дитяче сприймання як особлива сфера життєдіяльності.

Головний шлях формування музичного сприймання - збагачення школярів художнім і емоційним досвідом, знаннями, вміннями і навичками, значущими для естетичного осягнення змісту музичних творів. Шлях поглиблення музичного сприймання: від комплексного жанрово-асоціативного враження до диференційованого сприймання музичного твору. Залежність розвитку музичного сприймання від мовного, рухового, ігрового і сенсорного досвіду, досвіду спілкування.

Уміння сприймання музики, які допомагають осягнути зміст твору: уміння виявляти інтонаційні зв'язки твору, стежити за розвитком основних інтонацій; уміння відчувати жанрові ознаки у простих (пісня, танець, марш) і розвинутих формах; уміння розрізняти на слух національно-стилеві особливості музики та її драматургічний розвиток; уміння виявляти змістовність функціонування тих виразних засобів, які використані у творі.

25. Методика засвоєння музичних знань і умінь. Характеристика абсолютної і відносної систем сольмізації.

Роль знань у формуванні музичної культури особистості. Музична грамота як сукупність знань про особливості музичного мистецтва, засоби музичної виразності, зміст і побудову музичних творів; про творчість композиторів і виконавців, нотний запис і музичну термінологію тощо. Основний шлях набуття музичних знань школярами. Музична грамота як складова частина багатогранного поняття «музична грамотність».

Виділення узагальнених (ключових) і часткових знань про музику як методичний орієнтир для вчителя музики.

Місце нотної грамоти у музичному навчанні і вихованні школярів. Спів по нотах як результат розвитку музичного слуху й активний метод його формування.

Абсолютна і відносна (релятивна) системи сольмізації. Характеристика абсолютної системи сольмізації, її позитивні й негативні сторони. Характеристика релятивної системи сольмізації, її переваги й недоліки. Послідовність засвоєння ступенів ладу. Ручні знаки.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Анализ вокальных произведений: Учебное пособие. – Л.: Музыка, 1988. –351с.
2. Бергер Л. Закономерности истории музыки // Муз. академия. – 1993. -№ 2. - С. 124-131.
3. Бобровский В. Тематизм как фактор музыкального мышления. Очерки. – Вып. 1. – М., 1989. – 268с.
4. Віктор Косенко: погляд з 90-х років. // Збірка. Ред. Упорядник К.Шаповалова. – К.: Наук. думка, 1997. – 198 с.
5. Володченко Ж.М. Основи хорознавства. – Ніжин: НДПУ, 1999. – 118 с.
6. Герасимова-Персидська Н.О. Хоровий концерт на Україні. – К.: Муз Україна, 1978. – 180 с.
7. Гивенталь И., Л.Щукина. Музыкальная литература. Вып.1.– М.: Музыка, 1986.
8. Гивенталь И., Щукина-Гингольд Л. Музыкальная литература. Вып.2. – М.: Музыка. 1984.
9. Гордійчук М. Зародження української симфонічної музики // Укр. музикознавство. - 1971. -№6. – 23 с.
10. Горюхина Н.А. Очерки по вопросам музыкального стиля и формы. –К.: Муз Україна, 1985.
11. Грубер Р.И. Всеобщая история музыки. Ч.1.-М.: Музыка, 1965. – 238 с.
12. Друскин М. История зарубежной музыки. Вып.4. – М.: Музгиз, 1963.
13. Іваницький А. Українська народна музична творчість. – К.: Муз

Україна, 1990.

14. Іванова І.Л., Куколь Г.В., Черкашина М.Р. – Історія опери. Західна Європа. XVII - XIX століття. – К.: Муз Україна, 1998. – 312 с.

15. Історія української музики / За ред. Гордійчук М.М. – К.: Наук. думка, 1989. – Т.І-4. – 446 с.

16. Історія української радянської музики / За ред. Архімович А.Б., Грицюк Н.І. – К.: Муз. Україна, 1990. – 245 с.

17. Кабалевский Д.Б. Воспитание ума и сердца. – М.: Просвещение, 1984. – 206 с.

18. Каган М.С. Музыка в мире искусств // Советская музыка, 1987. - №1. - с. 26 - 32.

19. Каган М.С. О месте музыки в современной культуре // Сов. музыка, 1985. – №11. – с. 2 - 9.

20. Каган М.С. Роль и взаимодействие искусств в педагогическом процессе // Музыка в школе. - 1984. - №4. - с. 28 - 32.

21. Коломиєць О.М. Хорознавство: Навч. Посібник. – Київ: Либідь, 2001. – 168с.

22. Конен В. История зарубежной музыки. Вып.3. – М.: Музыка, 1989.

23. Корній Л.П. Історія української музики. – Т. 1-3. – К.: Наук. думка, 1998. – 327 с.

24. Красильникова М. Интонация как основа музыкальной педагогики // Искусство в школе. – 1991. – №2. – с. 6 - 9.

25. Левик Б. История зарубежной музыки. Вып.2. – М.: Музыка, 1980.

26. Ливанова Т. История западноевропейской музыки до 1789 года. Т.1-2. – М.: Музыка. 1983.

27. Мазель Л .А. Строение музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1986. – 325 с.

28. Медушевский В. К проблеме сущности, эволюции и типологии музыкальных стилей. // Музыкальный современник. Сб. ст. – Вып. 5. – С. 5-17.

29. Медушевский В.В. Музыка в семье искусств // Музыка в школе. – 1984. – №1. – С. 31 - 35.

30. Менабени А.Г. Методика обучения сольному пению. – М.: Просвещение, 1987. – 95 с.

31. Михайло Вериківський: погляд з 90-х. // Збірка. Ред. Упорядник О. Торба. – К.: Наук. думка, 1997. – 136 с.

32. Музыкальная форма. (Общая редакция Ю. Тюлина) – М.: Музыка, 1974. – 360с.

33. Наливайко Д.С. Искусство: направления, течения, стили. – М.: Искусство, 1981. – 98 с.

34. Орлова Е. Лекции по истории русской музыки. – М.: Музыка, 1985. – 285 с.

35. Ростовський О.Я. Методика викладання музики в основній школі. – Тернопіль: Навч. книга, 2000. – 272 с.
36. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.
37. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: Навч.-метод. Посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.
38. Стулова Г.П. Хоровой класс: Теория и практика вокальной работы в детском хоре. – М.: Просвещение, 1988. – 126 с.
39. Українське музикознавство. // Збірка. Вип. 26, 27, 28. – К., 1998.
40. Холопова В. Мелодика. – М.: Музыка, 1984. – 88с.
41. Холопова В. Музыкальный тематизм. – М.: Музыка, 1983. – 93с.
42. Цуккерман В. Анализ музыкальных произведений. Общие принципы развития и формообразования в музыке. Простые формы. – М.: Музыка, 1980. – 286 с.
43. Чередниченко Т.В. Тенденции современной западной музыкальной эстетики. – М.: Просвещение, 1989. – 218 с.
44. Черкашина М.Р. Опера XX століття: Нариси. – К.: Муз. Україна, 1981. – 150 с.